

4059

విశ్వానంద

భారతీయ సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక

వ్యవస్థాపకులు : విద్యాన్ బుల్లసు సీతారామశాస్త్రి.

సంపుటము 13

రాజమహేంద్రవరము 16-4-1990, 1-5-1990

సంచికలు 12, 13

—* ఈ సంచికలో *—

1. నరసరాజు నాటికలు-వ్యక్తిత్వం	1- 8
2. వేమన దృష్టిలో వనితలు	8- 4
3. కవి అంటే “కలకాలం విలువైనవాడు”	4- 5
4. పాండురంగ విభుని పదగుంఫనంబు	5- 7
5. నవ్వని పువ్వు (సమీక్ష)	7- 8
6. శివానంద గేయలహరి	9
7. జానపద దృశ్యసాహిత్యంలో కనిపించే సాంఘిక విషయాలు	10
8. ఈ బంధాలకు చిత్రా లెలా ఉంటాయి? తెలిస్తే చెప్పండి!	18
9. తెలుగుదండక సాహిత్యసూచి	14

పోపు సంచికలో:- 1. ప్రమోదాతకు స్వాగతము (కవిత), 2. ఆధునిక కవిత్వం-కవీ-పాఠకుడూ,
3. బలివాద వవలాసింధూరం “మదామధురం”, 4. కారణభారత (ఒరియా)-వమీక్ష,
5. అర్యసమాజ స్థాపనకు మూలకారణం. 6. నర్తకి మొదలగు రచనలు ఉంటాయి.

1, 16 తేదీలలో ప్రచురింపబడును.

వంశత్పర చందా రు. 12-00

విడి ప్రతి 0-80

6 మాసములకు రు. 6-00

సాహిత్య పరమైన రచనలకు సమాలోచన ప్రాగతం!

❀ సంపాదకు వి మాట ❀

ఇది పరీక్షాకాలం. విద్యార్థులందరికీ ఏడాది పొడవునా కష్టపడి చదివిన చదువుల కిది పరీక్షా సమయం. చదివిన వన్నీ గుర్తు పెట్టుకుని పరీక్షలలో ప్రశ్నలకు చక్కని జవాబులు వ్రాసి ఉత్తీర్ణులై వారి వారి భవిష్యత్తుకు పునాదులు వేసుకోవలసిన సమయం. వారు పరీక్షలు వ్రాసే సమయానికి చదువుకు భంగం కలిగే రీతిగా విద్యుత్ సరఫరాలో 'కోత' ఏర్పడటం నిత్యవసరవస్తువుల ఉత్పాదనకు భంగం కలిగే రీతిగా పరిశ్రమలు విద్యుత్ కోత మూలంగా కుంటుపడటం మనందరి దురదృష్టం.

ప్రభుత్వం వారెన్ని చర్యలు చేపట్టినా ప్రజల సహకారం లేనిదే ఏమీ జరగదు. ప్రజలలో స్వార్థం పెచ్చుపెరిగి ఎంతసేపూ నాబాగే నాకు ముఖ్యం అనుకునే దుర్లక్షణం సమసి నప్పుడే మనం ఏ ప్రగతికైనా, సాధించగలం. నేను సైతం దేశాభివృద్ధికి రాష్ట్రాభివృద్ధికి ఏం చేయగలను అనే ఆలోచనా, ఆచరణ ప్రతివ్యక్తిలోనూ కలగాలి.

మనిషి మనుగడకి కులం, మతం ప్రాతిపదిక కారాదు. మాటల్లోనే తప్ప కులమత ప్రాబల్యాలు మనస్సుల్లోంచి ఎంతమాత్రమూ పోలేదు. ప్రజలకు సేవచేయడానికి మేం ఉన్నాం అనే రాజకీయ పార్టీలన్నీ ఇంచుమించు వారుచేసే పనులన్నిటి వెనకా ప్రాతిపదికగా కుల మతాల్ని ఉపయోగించు కుంటున్నారనే మాట సత్యదూరమా? ఒక్కక్షణం ఆలోచించండి. ఇది మనందరికీ మూత్రం పరీక్షాసమయం కాదా? ఏమిటి మనకర్తవ్యం?

—సంపాదకుడు

★ స మా లో చ న ★

* జాతీయ సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక *

వ్యవస్థాపక సంపాదకులు : విద్వాన్ బులుసు సీతారామశాస్త్రి
Retired Telugu Lecturer, V. T. J. College, Rajahmundry.

1. నరసరాజు నాటికలు - వ్యక్తిత్వం

—శ్రీ మంతెన సూర్యనారాయణరాజు

డి. వి. నరసరాజుగారు అంటే చాటు వెంకట నరసరాజుగారు అని, ఇంకా 'న్నకోట రామన్న పంతులుగారు చెప్పినట్లు చెప్పాలంటే నరసరాజు నరసరాజు అని, 'నాటకం' (నాటకం పేరే నాటకం) నరసరాజుని చెప్పుకోవాల్సి ఉంటుంది.

అసలు విషయంలోకి మనం ప్రవేశించినట్లైతే తెలుగుభాషలో తొలి ఏకాంకిక ఎప్పుడు పుట్టిందంటే 1926. కీ॥ శే॥ కందుకూరి వీరేశలింగం గారే దానికి శ్రీకారం చుట్టారనీ చెప్పుకోవలసి వస్తుంది. వారి తదనంతరం ఎన్నో ఏకాంకి నాటికలు వెలువడ్డాయి. నేడీ ఏకాంకికారచన గణనీయంగా పెరిగింది. చక్కని ప్రాచుర్యాన్ని పొందింది. ప్రారంభ దినాల్లో ఈ ఏకాంకికల్ని భారతి, సాహితి, సభి, జయంతి, వీణ, కారడ, ప్రతిభ పత్రికలు ప్రచురించాయి. అయితే ఈనాడు ఇందులో కొన్ని పత్రికలు కాలగర్భంలో కలిసిపోయినా మిగిలినవాటిల్లో భారతి, ఆంధ్ర ప్రభ (వీక్లీ)

ఆంధ్రజ్యోతి (వీక్లీ) వంటి పలు పత్రికలలో ప్రచురించబడుతున్నాయి.

ఈ ఏకాంకి నాటికలు తెలుగులో కలూ వచ్చాయని ప్రశ్నించుకుంటే స్ఫురించే కారణాలు ఇవి. ప్రజలలో (ప్రేక్షకులలో) ఓ వికల్ప గ్రహం, విక్రాంతి తక్కువ కావడం ముఖ్యంగా చెప్పుకోవచ్చు. నేడు ఈ ఏకాంకిక రచనలోగాని, ప్రదర్శనలోగాని ఆటపోటులకు తట్టుకోగలిగి నిలదొక్కుకుంటే నిజంగా వార్షికం వందగిన విషయమేమి.

నాటికకు తల్లి నాటకం. ఏమహానుభావులు ఈ సాంఘిక నాటకాలకు దోహదం చేసారో తిలకిస్తే మనకు చరించే వారు తెలుగుభాషలో ముగ్గురే ముగ్గురు. మంజులూరి కృష్ణారావుగారు, బళ్ళారి రాఘవాచారిగారు, మాధవపెద్ది వెంకట్రామయ్యగారు అనబడే మూర్తిత్రయం. ప్రదర్శనా సౌలభ్యంకోసమనండి, మిగిలిన నాటికీ వాడుకునే కాష్ట్యామ్మ వలన కానివ్వండి ఇబ్బంది తక్కువగా వుండేది ఒక్క సాంఘిక నాటకంలో

గాని, నాటికలోగాని అన్న విషయం మనం గమనించాలి. ఆవిధంగా తొలి నాళ్ళలో ఉదయించిన నాటకాలు రక్త కన్నీరు, కన్యాశుల్కం, ఈనాడు, విశ్వకాంతి, కప్పలు, భయం, ఎన్. జి. వో మొదలైనవి.

ప్రజానాట్య మండలికూడా తాను దూపుదిద్దుకున్నది మొదలు 'మండడుగు' 'మాబూమి' వంటి పలు నాటకాలు ప్రదర్శించి అనేకమంది నటులను తయారుచేసి ఆంధ్ర దేశానికి అందించింది. అయితే రాను రాను ప్రజలలో (ప్రేక్షకులలో) రెండు మూడు గంటలు కూర్చోబెట్టి ప్రదర్శించే నాటకాలు చూసే ఆసక్తి నశించింది. ఆకారణంగా సుదీర్ఘ నాటకాలకు బదులు ఏకాంకికలు బహుళ ప్రచారాన్ని పొంది ఉంటాయి. అదీగాక కిరాయి విషయంలో కూడా స్త్రీ పాత్రల గురించి కొద్దిగా ఇబ్బందులు ఎదుర్కోవలసి వస్తోంది. ఆ యిబ్బంది ఈనాటికీ నాటకంలోగాని, నాటికలోగానీ ఇంకా అలా కొనసాగుతూనే ఉండన్న మాట యదార్థం. అంతేకాకుండా రచనలో 'కమిట్ మెంట్', 'సాంఘిక చైతన్యం', 'విప్లవాత్మక ధోరణులు' పొడవూపడం జరిగింది.

నాటకాలు వ్రాయడం ఒక ఎత్తు. ప్రదర్శించి ప్రజామోడం పొందటం ఇంకోఎత్తు. అందుచేత ఆంధ్రదేశంలో నాటకాలుగాని, నాటికలుగాని ప్రదర్శించడం ఎలా ప్రారంభమైందంటే కొద్దిగా ఆంధ్ర నాటక రంగచరిత్ర పుటలు తిరగేస్తే అది 1941లో ఆంధ్రనాటక కళాపరిషత్తు ప్రారంభమైన తొలిదశలోనే అని అనుకోవాలి. ఇది ప్రారంభదిశగా పేర్కొంటే రెండవ దశ మరోటి వెళ్ళుతుంది! 1946లో ఒక స్థిరమైన రెండో దశ ప్రారంభమైందని చెప్పుకోవచ్చు. అప్పటిదాకా పద్యాలు, రాగాలు మొదలైన వాటితో బాటు స్వతంత్ర్య పుష్కరానికి ముందంజ పోరాణిక, భావన, చారిత్రిక, నాటకాలు ప్రతికాల్పాన్ని విషయం విశదమవుతుంది. రాష్ట్ర రాను స్వతంత్ర్య సమరం ముగిసింది. దేశం స్వతంత్ర్య భారత్ గా అవతరించింది. 1945లో అంటే దేశస్వతంత్ర్యానికి రెండేళ్ళు ముందుగానే ప్రజానాట్య మండలిలో తెలుగుకాఖ ఆవిర్భవించింది. అలాంటిది ఈరోజుదాకా సాంప్రదాయక నాటక పద్ధతులకు స్వస్తి చెప్పి, ప్రయోగాత్మక నాటకాలకు, నాటికలకు నాంది పలికడం జరిగింది. ఆ విధంగా సాంఘిక నాటకం ప్రాచుర్యం పొందగలిగింది.

ఒకనాడు నాటకకర్తగా ప్రాచుర్యాన్ని పొందిన రచయితలే ఆర్యాచీన కాలంలో నాటికలు వ్రాసి 'సహస్రాన్' అనిపించుకోగలిగారు. ఈనాటి దాకా అటువంటివారు కోకొల్లలుగా లేకపోయినా, అభ్యుదయమైన వాళ్ళుగిరించి మనది ఇక్కడ చెప్పుకోవాల్సిన అమృతం ఎక్కడా ఉందిమని. అటువంటివారిలో డి. వీ. ఆచార్య అగ్రేయ, డి. వీ. ఇమిడి, డి. వీ. కామేశ్వరరావుగారు, డి. వీ. వి. పెట్టి శ్రీరామమూర్తిగారు, డి. వీ. అని

పెట్టి సుబ్బారావుగారితో బాటు ఈనాడు వెండితెర రచయితలుగా చెలామణిలో వున్న గొల్లపూడి మారుతీరావు, డి. వి. నరసరాజు, భమిడిపాటి రాధాకృష్ణగారు, ఎమ్. వి. ఎస్. పాఠనాథరావు, మోదుకూరి జాన్సన్, ఎన్. ఆర్. నంది, తనికెళ్ళ భరణి, బి. ఎల్. యన్. ఆచార్య, కొర్ల పాటి శ్రీరామమూర్తి, నార్ల, చలం ఇలా చెప్పుకుంటూపోతే చాలామంది డర్బన మిస్తారు. పై శుద్ధపరిచిన వాళ్ళలో కొద్దిమంది సినిమారంగానికి చెందినవారు కాదు నాటకరంగానికి పరిమితమైనవారు.

ఇంకా కొర్రపాటి గంగాధరరావుగారు, రాజమన్నగారు, సోమంచి ఎగ్గన్నకాస్త్రిగారు, జంధ్యాలగారు, శ్రీవాత్సవ ఇలా ఎందరో ఉన్నారు. నాటికలు గురించి కొన్ని విషయాలు చెప్పి ఆసలు విషయంలోకి ప్రవేశిస్తాను. ఏక నాటకము, ఏక వస్తుకము, విధిగా ఏక అంశముగలిగి స్థలకాలైకములు పోలింపబడి, ప్రదర్శనాకాలమునా మాత్రమి నిమిషములుగాని, నలుబదియైదు నిమిషములుగాని పరిమిత పరిధిలో అయితే గంటలో ముగిసేదానిది ఏకాంకిక అని చెబుతుంటారు. అయితే ఇంగ్లీషు సాహిత్యంలో వున్నటువంటి మిక్చర్, మిరాకిల్, ఇంటర్ లూడ్స్ కూడా ఈ ఏకాంకికలకు తుల్యమైనటువంటివిగానే పేర్కొనబడుతున్నాయి.

నరసరాజుగారు 'నాటకం', "పిలువనామా" నాటకాలకర్తగా, అంశర్యాణి, ఆత్మహత్య, కాపన్, శ్రేణువతులు, కోడి తుంకాలు, ఈ ఇల్లు అమ్మబడుతు వెంటనేనాటికల ద్వారా నాటక రచయితగా పేరెన్నిక గన్న వ్యక్తి. అన్నింటికంటే ముందుగా తొత్పాపిక నటుడుగా, ప్రయోక్తగా, డర్బన్లుగా ఆంధ్రదేశంలో నాటికలు, నేటిదాకా కళాభివృద్ధి

సాహిత్య కేతలనూ గుర్తుంచే ఉంటారు. పోలే డి. వి. నరసరాజుగారి నాటకాల్ని, నాటికల్ని రెండు పాఠాలుగా వేరుచేసి మన ఇయనగురించి చెప్పుకోవడం ఎంతో బేచిత్యంతో కూడినటువంటి విషయమని పిస్తుంది.

ప్రస్తుతం ఈ వ్యాసంలో ఆయన నాటికలు గురించి మూత్ర ప్రాయంగా చెప్పుకుందాం! ముఖ్యంగా నాటికలో చెప్పాల్సిన విషయం వాచ్యం అయితే దుచి చచ్చిపోతుంది. అలాగని కొల్లేరు చాంతాడంత పొడుగు పేనేస్తే అది నలుగురినీ ఆకట్టుకునేదిగా కేచీ (పట్టేది)గా ఉండదు సరిగదా అనేకానేక విమర్శలకు దారితీసే అవకాశం లేకపోలేదు. నాటికలో ఇతివృత్తం Topical అయిన కారణంచేత ప్రేక్షకుల్లోకి దూకుతుని పోతున్నాయి. రచనాధోరణిలో కాక, విషయప్రామాఖ్యం కారణంగా అవి భాసిస్తున్నాయి.

నేడు సజీవులైన రచయితల్లో నాటక, నాటికరచయితగా తొలిశ్రేణికి చెందిన వ్యక్తి డి. వి. నరసరాజుగారు. నీసీసంభాషణారచయిత గానివ్వండి, కథకుడిగా, డర్బన్లుగా గాని తన కంటూ ఓ ప్రత్యేకతను నిలుపుకున్న మహాన్నత వ్యక్తి ఎవరంటేవారే నరసరాజు నరసరాజునన్న మాట. వారిరచనల్లో నాటకాల్లో నాటికల్లోగాని హాస్యరసం ఎక్కువ పాలుతో చిప్పిల్లుతూ ఉంటుంది. అదికూడా కృత్ కం, కృత్రిమత్వం లేని హాస్యం. ఇంకా చెప్పాలంటే వ్యంగ్య ధోరణిలో సాగినవ్యవస్థలున్నాయి.

కేవలవాద హాస్యరసానికే పరిమితమైన రచయితకాదు. నవదూర్పు సమవాళ్ళలో సందర్భానుసారంగా చక్కగా నాటాగా కట్టకు, కట్టినట్లు పోషించగలిగిస్తుంది. తెలుగు సాహిత్యంలో

(తరువాయి రికవేషిల్)

2. వేమన దృష్టిలో వనితలు

—శ్రీ డి. వి. శ్రవణకుమార్. ఎం.ఎ.,

మహాకవి వేమన గురించి తెలియని వారు ఆంధ్రదేశంలో ఉండరనడం అతి శయోక్తి కాదు. ప్రాథమిక పాఠశాల విద్యార్థులకే గ్రంథం పెద్దపరిచి వేమన పద్యాలు చదువని వారు, వినని వారు ఒక్కడూ కూడా ఉండరని చెప్పవచ్చు. వేమన తెలుగుకవి కర్తలలో అగ్రగణ్యుడని చెప్పవచ్చు. కాని ఇంతటి మహాకవి జీవితవిశేషాలను, దేశకాలములను, మటుగపరిస్థితుల్ని గూర్చి నిజంగా నిర్ధారణ కాకపోవుట శోచనీయం. వేమన దేశకాలపరిస్థితుల్ని గురించి పరిశీలించిన వారిలో ముఖ్యులు సి. పి. బ్రాహ్మగారు. శ్రీవంశూరిసుబ్బారావు వేమనజీవితాన్ని, దేశకాలములను గురించి ప్రత్యేకంగా ఒక గ్రంథం రాశారు. క్రీ.శ. 1920 వ సంవత్సరాన వేమన జయంతి సందర్భంగా కీ॥ శే॥ కొనుట్టాజు తమ్మలారావు గారు శరిశోభనా వ్యాసాన్ని చదివారు. వేమన కవితా విశిష్టతను పరిశోధనాత్మక దృష్టితో వెల్లడించి ఆతనిని మహాకవిగ జరిగిణింపజేసిన కీర్తి శ్రీ రాళ్ళపల్లి అనంత కృష్ణకర్మగారికి అధించింది. శ్రీ

వేంకటేశ్వర విశ్వవిద్యాలయము నందు బ్రాహ్మప్రాజెక్టులో వేమన గురించి బంగోరెగోడ గావించిన కృషి ప్రశంశనీయము.

వేమన పద్యాలను సంకలనం చేసి చాలామంది ప్రకటించారు. వేమన గొప్ప భాషాతత్త్వజ్ఞుడే కాదు. సంస్కృత పండితుడు కాదు, తనకు వచ్చిన స్వచ్ఛమైన తెలుగుభాషలో, సులభశైలిలో, సుగ్రహంగా, నూటిలూ కుకతో పామరులను సైతం రంజింపజేసిన మహాకవి వేమన.

వేమనను వ్రావిడిభాషయందు నీటి వాక్యాలు రాసిన 'అవ్వాయితోను, కర్ణాటకలోని 'సర్వజ్ఞాన'తోను, గ్రీకుకవియైన 'టాషియన్'తోను, మహారాష్ట్రదైన 'తుకారాం' తోనుపోల్చవచ్చును. వేమన వేదాంతము, నీతులు, సత్త్వములు, హాస్యము మొదలైన విషయాలు అనేకము రాశాడు. వేమనకు సంఘ సంస్కర్తగను, వాస్తవికవాదిగను, మౌనవలావాదిగను నిరూపించుటను ఆతని పద్యాలలోని ఆలోచనాపరిధి, అనుభవైకతత్త్వమే ఆధారమని చెప్పవచ్చు.

వేమన పద్యాలను బట్టి శ్రీత పట్ల వేమనకు గల ఆలిప్రామాన్ని పరిశీలించడమే ఈ వ్యాసం ముఖ్యోద్దేశ్యము.

వేమన పద్యాలలో వనితలను గురించిన పద్యాలను ఒకచోట చేర్చి, వేమన మౌనవిక పరిణామాన్ని అనుసరించిన పద్ధతిని వానిని పరిశీలించిన ఎడత వేమన తత్త్వం అర్థమవుతుంది. ఈ దృష్టితో బ్రాహ్మగారు వేమన పద్యాలను సంకలనమొనర్చి, వాటిని లాటిన్ భాషలోకి అనువదించారు.

వేమన యొక్క వయస్సులో వివాహమోడి బాంపక్క జీవితాన్ని గడిపిన దశయందు, అంగజీవితం వేళ్ళతోలుడై, భోగలాలనుడై ఉండినాడు. వేమనను సన్మార్గంలో నడపడానికి ఆతని వదిలె గారు తన ఆధరణాలను. వస్త్రాలను వేమనకిచ్చి, వివస్త్రయై వానిని నమ్రస్థితిలో ఉంచి వేళ్ళకు కానుకగా ఇవ్వడానికి నూచించినట్లు ఒక కథ ప్రచారంలో ఉంది. ఆ సంఘటన తర్వాత వేమన విరక్తుడైనట్లు జన ప్రచారంలో ఉంది.

భోగలాలనుడైన వేమనను చారిత్రకేచ్ఛుటకు వివాహంచేసి ఉండవచ్చు. కాని ఆతను వైవాహిక జీవితం గడపుతూ, వేళ్ళతోలుడై ఉండెను. భార్యకు దాసుడగుట పొరుషహీనరగా వేమన భావించాడు. భార్యను కాపాడుట భరపాధ్యతని గుర్తించాడు. వివాహమాడినవాడు భార్యని పోషించాలనీ, లేనిచో ఆవిడ ఇల్లువదలి వెళ్ళుననీ, కాక లేని పాడు చావకలెననీ చాటిచెప్పాడు. వేమన తల్లిదండ్రులు, ఆత్మమామలవల్ల గౌరవంగల వ్యక్తి.

'వదుచు నిచ్చునతని' పద్యమిచ్చిన వాని కడుపు చల్లజేసి ఘనత నిడగ నడువ నేరనతడు సాలి మచ్చె గదా'

(2వ పేజీ తరువాయి)

వాబాలురాని వాళ్ళెందరో నాకు కర్తలు, నాటికా కర్తలై నవ్వులపాలైన విషయం తెలుగు పాఠకులకు తెల్పిందే. నరసరాజుగారు ఈనాటికే తనబాణీ, తన ఒరవడి మార్పుకోకుండా తన కంటూ ఒక ప్రత్యేకత (స్పెషలిటీ) ఈ నాటికే కాపాడుకుంటూ పురోగమిస్తున్న అక్షరశిల్పి.

సాహితీమూర్తిగా ఆయన నాటక రచనలోనే తృప్తిపడటంలా తానే

అనేక అవుతారాలెత్తి తొలినాళ్ళకే కళామతల్లి ముద్దుబిడ్డగా కళానీవచేసిన దాఖలాలన్నాయి. ఆయన వ్రాసిన నాటికల్లో కొన్నింటిలో చక్కని పాత్రలు పోషించి రక్తి కట్టించాడు. 'అంతర్యామి' 'వాపనీ'లో ఆయన పాత్రలు మరచిపోలేనవి. రచయిత తాను సృష్టించిన పాత్రలో నటించడమంటే తాను పరోక్షంగా ఆ యా పాత్రలో జీవించడమే నన్ను విషయం మనం గ్రహించాలి.

(090)

శ్రీ! స్వాతంత్ర్యం ఇచ్చి, ఆమె మాటవిని కుటుంబ విచ్ఛిన్నానికి పూను కొనడం స్వార్థపరుడైన మూర్ఖుని అత్యుచితమని తేమన భావించాడు.

‘అలిమాటలు విని అన్నదమ్ములతోసి,
తేరు పడెడివాడు వెట్టివాడు’
అని చాటి చెప్పాడు.

తేమన మొదట్లో సంసార బాధ్యత అని పట్టించుకోక విలాసజీవిగా, సంపాదన లేక తిరుగుతున్నప్పుడు, అతని భార్య అదను చూసి మెత్తగా నూటిపోటు మాటలతో ఎదిరించి ఉండవచ్చు. అటు కంటి స్థితిలో తేమన ఈ క్రింది పద్యాన్ని చెప్పి ఉండవచ్చని అనుకోవచ్చు.

‘అలు మగని మాట కడ్డంబు వచ్చెనా
అలు గాదది నుదిట వ్రాలుగాని
అట్టి యాలువిడిచి యడవి నుండుటమేలు’
అని, తన స్వేచ్ఛకు అడ్డు తగిలిన భార్య ను గురించి పైవిధంగా చెప్పి ఉండవచ్చును.

ఆనాటి సాంఘిక వ్యవస్థలో వేళ్ళ అట అధిక ప్రాధాన్యం ఉండేది. వేళ్ళ అట ధనమిచ్చి తేమన అన్ని విధాల శ్రమపడెనట్లు తెలుస్తోంది. ధనం భార పోసి నా వారకాంతలు వలపు చూపరనే నగ్నసత్యాన్ని తేమన అనుభవపూర్వకంగా గ్రహించాడు. భార్యాపిల్లలతో సంసారంచేసి, వేళ్ళతో సుఖించి భోగలాటసుడైననూ, కష్టాలను అనుభవించక తప్పలేదని చెప్పవచ్చును.

తన కష్టాలకు శ్రీయే మూలకారణమని తేమన గ్రహించాడు.

‘సతుల గవయసేల సుతుల బడయసేల
వెతల బడగసేల వెట్టితనము
సేల మీద రాయి నెత్తి కత్తినయట్లు’
అని తేమన వాపోయాడు.

3. కవి అంటే “కలకాలం విలువైనవాడు”

—శ్రీ

సాహిత్యానికి ఆదరణ కరువైన ఈ రోజులలో సాహిత్యానికి కళలకు ఆయువుపట్టులైన సాహిత్య కళాసంస్థలను స్థాపించడం మూడవమాం. ఆ కళాకారులు నెరవేరినపుడే అత్యుత్తమ నిధిస్తుందని, రాజకీయాలకు దూరంగా ఇలాంటి సంస్థలు ఉంటే స్వచ్ఛందంగా కూడ

‘అడుదాని జూచినను అర్థంబు జూచినను
బ్రహ్మకైనను పుట్టు రిమ్మతెగులు’
అని భావించిన తేమన, ఈ దశలో శ్రీని గురించి ఇలాచెప్పాడు.

‘అడదనగ రోత నందు జూచినరోత,
ఉచ్చకాసపడుట ఉచితమగు నె’

భోగియై యోగిగా మారిన దశలో తేమన వేళ్ళ అట గూర్చి, గృహిణులను గూర్చి పైవిధంగా భావించాడని చెప్పవచ్చును. తేమన పరిపూర్ణ తత్వజ్ఞునందు ఆసక్తి వహించి రాజయోగము ననుసరించిన స్థితిలో మహాజ్ఞానిగ తత్వ చింతన రూపముకై పై భావాల్ని వ్యక్తీకరించాడు.

‘మొదలు బట్టలేదు, తుద బట్టలేదు.
నడుము ఈ వేష మెందుకు’

అని గోచరి గోతిలోవేసి దిగంబరుడై తిరిగాడు తేమన. పైవిధంగా తేమన శ్రీ అను గురించి అభిప్రాయపడిన విధాన్ని పరిశీలింపడం మొంది. తేమన కవిత, వ్యర్థ పదములు లేకుండా. చక్కని ఉపమానాలతో, సహజ మగు పోలికలతో, జాతీయములతో పామరులను సైతం రంజింప చేసేవిధంగా రచించాడు. తెలుగు చదివే వారికి తేమన పద్యాలు చదువాలనుకంటేవనుట అతిశయోక్తికాదు.

(* *)

తయారయ్యే అవకాశం ఉందని అన్నారు. 24-2-1990 న యాదమరిలో జరిగిన ‘ప్రసన్న కళాభారతి’ సాహితీ సంస్థ ప్రారంభోత్సవ సభలో ముఖ్యఅతిథిగా విచ్చేసిన పుంగవూరు జూనియర్ కళాకాల ఆంధ్రోపన్యాసకులు శ్రీ శేష పిల్లే.

ఇటీవల యాదమరిలో స్థాపించిన సాహితీ సంస్థ ప్రారంభోత్సవ సందర్భంగా ఏర్పాటుచేసిన ఈ సభలో చిత్తూరు జూనియర్ కళాకాల ఆంధ్రోపన్యాసకులుగా శ్రీ ముబ్రమణ్యం నాయుడు పాల్గొని సామాజిక స్పృహకల్గిన సాహిత్యం ప్రస్తుతం చాలా అవసరం అన్నారు.

అనంతరం ఏర్పాటు చేసిన కవి సమ్మేళనానికి అధ్యక్షత వహించిన ప్రముఖ కవి, పండితుడు శ్రీ కాణిపాకు లింగన్న ఉత్తమ రచనలు వెలుగులోకి రావాలని అభిప్రాయపడ్డారు. కవిసమ్మేళనంలో పాల్గొన్న కవితలను సమీక్షచేస్తూ శ్రీ లోకా జగన్నాథశాస్త్రి ‘కవి అంటే కలకాలం విలువైన వాడు’ నీ కావ్యాలుగా తయారయ్యే వాక్యాలు కన్నా కావ్యాలన దగిన వాక్యాలు ప్రస్తుతమవసరమని, ఈ విషయాల్ని దృష్టిలో పెట్టుకుని రచయితలు తమ రచనలు కొనసాగించాలని అన్నారు. నాటకాలలోను, సినిమాలలోను ‘కవి’ని హాస్యనటునిగాను, కవిత్వాన్ని హాస్యప్రధానమైన సంభాషణలు గను మార్చి చిత్రీకరించడం శోచనీయమని పేర్కొన్నారు.

కవిసమ్మేళనంలో పాల్గొన్న కవులలో డా॥ కె. రామకృష్ణ శ్రీకి సమాజం సమాన హక్కుల్ని కల్పిస్తున్నా. వీటిని వినియోగించుకోవటంలో సమా

జం ద్వారానే స్త్రీ విభజనతోందని ఆశయము కలుగజేయు.

సినిమగీత బాణీలో 'రావణా వర కట్టుమో' అంటూ తలబట్టపల్లి ఉపాధ్యాయుడు శ్రీ శివారెడ్డి కవితాగానం చేశారు.

భరతమాతకు ఇంకా బానిసత్వం తొలగలేదంటూ రేడియో ఆర్టిస్టు శ్రీ తిరుపతి నాయుడు ఈ సందర్భంగా వినిపించిన కవితలూ పేర్కొన్నారు.

జాతీయతా భావాల్ని 'రకత్తి' చే కవితలను చదివి వినిపించారు శ్రీ ఎన్. ఏ. కరీం.

ముత్యాల సరాల ఛందస్సులో 'మాయమాటలు' అనే కవితను చదివి ప్రశంస లందినారు శ్రీ వై. శంకరనారాయణ.

మిగిలిన కవులు వరకట్నంపై ధ్వజమెత్తారు. ఈ సమావేశానికి ముఖ్య అతిథిగా హాజరైన జిల్లాసాంఘిక సంక్షేమాధికారి శ్రీ జి. ఆర్. యస్. శర్మ కవి చెప్పే ప్రతిమాట నూటిగా ఉండాలని నూచిస్తూ సత్కృత్యాలలో పాల్గొన్న కవులను ఆభినందించారు. ఆ కర్వార కవులను శ్రీ నాగరాజుశ్రేష్ఠి దుక్కులువలతో సత్కరించారు.

సంస్థకు గౌరవాధ్యక్షులైన శ్రీ పి. అమరనాథ రెడ్డిగారి జ్యోతి వెలిగింపు లోను, లోకా జగన్నాథకాస్త్రీ స్వాగత. పరిచయ వాక్యములతోను ప్రారంభమైన సభ, పత్రికా మలేఖరి చంద్రశేఖర్ వందన సమర్పణతో ముగిసింది.

4. పాండురంగ విభుని పదగుంఫవంబు

—శ్రీ కె. వెంకటకోటయ్య

"అల్లసాని వాని అల్లిక జిగిరి
మొట్టొత్తమ్మనార్యుడు మొద్దుపలుకు
పాండురంగ విభుని పదగుంఫవంబును
కావ మోను రాయ నీక తగుర!"

అను పద్యము గుప్తచిహ్నము. రాయల యుగమందు తెలుగుసరస్వతిని తమ కైత తో నలంకరించిన కవిధీరులు అల్లసాని పెద్దన, నంది తిమ్మన, తెనాలి రామ కృష్ణుడు.

రామకృష్ణకవి వ్రాసిన గ్రంథము లందు 1. ఉద్భటారాధ్య చరిత్రము 2. ఘటికాచల మాహాత్మ్యము 3. పాండురంగ మాహాత్మ్యము అధ్యాయముగ నున్నవి. రామకృష్ణుడు ప్రారంభకవితా ధూరిణుడు. పాండురంగ విభుని పదగుంఫ వంబు సాహితీలోకమునకు యీ కావ్యము ద్వారా విదితము. మహాగుంఫన మనగా పడమల కూర్పు. పాండురంగస్వామి పాదము లేరితిగా అవిభక్తములై భక్తల తేత పూజితమగునో, అదేరితిన వ్యాదయలోకమున పాండురంగ విభుని పద గుంఫనము ప్రత్యేకత గలకరించుకొని నది. 'పాండురంగ విభుని' అను మాటకు పాండురంగ మాహాత్మ్య కృతి శర్మ అని అన్వయము.

సంస్కృతాంధ్ర గ్రంథములను యుక్తముగా మధించిన మహాకవి రామ కృష్ణుడు. సంస్కృతాంధ్ర పదముల కూర్పునందు రామకృష్ణుని నేర్పు అత్యంత సామాన్యము. ప్రాచీనమహాగుంఫనకు ఆకర మైన గ్రంథము 'పాండు రంగమాహాత్మ్యము. అందువలననే ఆంధ్ర గుంచ మహాకావ్యములందు స్థానము గుంపించిం చెను.

బహు సంస్కృత పద మధ్యమున తెలుగు మాటను, బహుళాంధ్ర పద మధ్య 'నొక సంస్కృత పదమును టంకమువలె నతికి నుత్తర్ణ పద్యాభరణము సిద్ధము చేసిన ఉద్దండకవిమాన్యుడు రామకృష్ణుడు. రామకృష్ణుని పదగుంఫ నము సర్వస్వతంత్రము. నవీన కవితా శిల్పము యీ మహాకవిసార్థు. ఈ గ్రంథము భర్మ ప్రబోధకము, భక్తి ప్రదానము. సామాన్యుడైన వియారి జేదాద్రి కంకితము చేయుట రామకృష్ణుని ప్రత్యేకత. కృతి భర్త యీ మహాకవిని యీరీతిగా ప్రశంసించెను.

ఉదయం బస్తనగంబు నేతువు పోను
పూహంబునుం బాట్టిరా
విది తంబైన మహాన్ మహాంధ్ర కవితా
విద్యాబల ప్రాధిని
కనుకేరి సరసార్థ బోధకుటనా పోలా
పరిష్కార! కా
రద నీరూపము రామకృష్ణకవి చంద్రా!
సాంద్రకీర్తిశ్వరా!

ఆంధ్ర కవితా విద్య యందు రామ కృష్ణుని నేర్పు అనంతము. పూర్వ కవి త్వము రామకృష్ణుని సొంతము. వర సార్థబోధ అనగా రసవంతమైన తీర్థమును బోధించునది - యీ అక్షరము నిగమకర్త పూజ్యానమందు, భూమిని అనగా కూర్పు నుకీలకధయమందు, భ్రూద రీక చరిత్రమందు, పోలా పరిష్కారము అనగా సమస్య పరిష్కరణము అయిత నిరూకుల కథయందు సమన్వయములు. అభిన్నములైన ఉపాఖ్యానముల ద్వారా ప్రభావములైన, కవితా సాధనములైన కవిత్వ భోరణలను సాహితీ లోకమున

కందించిన మహాకవి తెనాలి రామ కృష్ణుడు. సరస్వతీదేవియే రామకృష్ణుని దూపము. చదువుల తల్లి రామకృష్ణుని కైతను దీవించినది. ఈ గ్రంథమునందలి కథ స్కందపురాణమునుండి స్వీకరింపబడినది.

రామకృష్ణకవి “కవిజన సహకారావళి వసంతోత్సవ నూక్తినిధి” అనగా కవిశ్వ దులను తియ్యి మామిడి చెట్లయొక్క వరుసనకు వసంతకాలము వలె మంచి మోటలకు నిధియైనవాడు. కవిత్వమునకు చమత్కారము ప్రధానము. “నూక్తి నిధి” అను మోటకు తన కవిత్వము చమత్కార పూరితములైన మోటలతో సహృదయుడెందముల కానందము కలుగ చేయునని భావము. పదగుంఘనమిట అలంబనము. సహృదయ పాఠకుడు కవి అంతరాత్మ తెలిసికొనుటకు ప్రయత్నించును. అప్పుడే కావ్య ప్రయోజనము సిద్ధించును.

సంస్కృతము తెనుగుగ చేయుట యందు, తెనుగు సంస్కృతముగ చేయుట యందు చతురమితి.

ఉదాహరణము - కడయు నడుము మొదలుగేర్పడని వాని ఆదిమధ్యాంత రహితుడు)

ఇటు సంస్కృతపద ప్రయోగమునకు బదులు తెలుగు పద ప్రయోగము కావించెను.

తెలుగు నందు చెప్పదగిన భావమును అసాధారణ రీతిలో సంస్కృత శబ్దము ద్వారా చెప్పట.

ఉదాహరణము:- ‘తృణాంచల విప్రుషములు కావె యవని విబుధాగ్రహముల్’

ఇటు నీటి బిందువులను తెలుగు శబ్దమునకు బదులుగా ‘విప్రుషములు’ అను సంస్కృత పదప్రయోగము.

“తప్పు కలిగిన చోటనే యొప్పుగలుగు సరసకవితా వశోక్తుల సరణి యందు కప్పు కలిగిన నీహార కరుని యందు నమృత ధారాప్రవాహంబు అడరుఁగాడే?

రామకృష్ణుని కవిత్వ ధోరణి యిటు వ్యక్తము. సుకవి వాక్కు సారవంతమైన తేత్రము. లోక జ్ఞత కల మహాకవి పద్య మాలందు తప్పు కనిపించినప్పటికి, అవగాహనా పరిజ్ఞానమున్నయెడల నది ఒప్పు గనే పరిగణింపవలెను. మచ్చ కలిగిన చంద్రుని యందు అమృతధారా ప్రవాహము వ్యాపించి యుండును కదా యని కవి తీర్పు.

నిగమ శక్యోపాఖ్యానమందు నిగమ శర్మ ‘వనితామాసస నూన సాయకుడు’ అని పేర్కొనెను. ఎంతటి చక్కని ప్రయోగము? ఉష్ణాని హోమాగ్ని యూదనొల్లడుగాని యేరగు విరహాజ్వ రార్తితో వెచ్చునూర్చు’ ‘ఉష్ణా’ను పద ప్రయోగము పదగుంఘనమునకు ప్రతీక. ధ్వన్యనుకరణమైన శబ్ద గుంఘనమిట నిరూపితము. నిగమశర్మయొక్క ప్రౌఢ సరస్వతి. తెలుగింట అడపడుచు. తమ్ము నిపై పెత్తనము చెలాయించినది. లాలించినది. దానికి ప్రతిగా ఆమెముక్క రను నైతిము నపహరించెను. ‘పడుపడుక’ కు చెప్పక వెడలిపోవుట జరిగెను. కావు పడతిని వలలో వేసుకొనెను. ఆమె అంద చందములను రామకృష్ణకవి వర్ణించిన తీరు మనోజ్ఞము.

‘గతిమధ్యస్తన కుంతలస్తబక వీక్షా గర్వ దుర్వార యీ సతిచే మానమె యూనమయ్యె నిక నిస్సారంపుఁ బ్రాణంబుఁదా ల్చితగుల్ కాదనికోసి యావృషలి వాలుందూపుఁ గొమ్మంట కా ముతి యా బర్హిమ్మగేంద్ర కంభి చమరీ యూధంబు నేణంబులున్.

ఈ పద్యమందు కవి మొదటిపాద మందు ఆమె అ వ య వ ము అ సాంపు పేర్కొని, వాటికి పోలిక మృగముల జాబితా నాల్గవపాదమందు చెప్పి ఆ కాపుపడతి యందమునకు మృగము లాహుతి యయినవని పేర్కొనుట పద గుంఘనమునకు తార్కాణము. కాపుపడతి తన అందముచే ఆయా మృగముల కేటాడు చున్నదని అర్థము.

పుండరీక చరిత్రమందు పుండరీకుని పితృభక్తి ప్రతిపాదితము. ఆతని తప శ్శక్తి అనితర సాధ్యము. పుండరీకుని చరిత్రము పాండురంగ మహాత్మ్యమునకు ప్రధానము.

‘దేవ పితృ కార్యా భ్యాం నప్రమది తవ్యమ్’ అను ఉపనిషద్వాక్య మిట సమర్థనీయము.

నిగమశర్మకథ, పుండరీక చరిత్రము లను దివానిశలవలె, ఒకే నాణెమునకు రెండుప్రక్కలవలె మానవప్రకృతిలోని మంచిచెడులను రూపకల్పనముచేయుటకు కవి కల్పించెను.

బ్రహ్మచర్యాశ్రమమునకు, గృహస్థా శ్రమమునకు జరిగిన ఘర్షణద్వారా హేలా పరిష్కారము సాధించుట అయ్యెంత నియుతోపాఖ్యానము. ధర్మప్రబోధము, ధర్మప్రతిపాదనము దీవియందు ప్రధానము. అయ్యెంతనియుతులు ప్రయోతుని కుమారులు. అయ్యెతుడు సంసారజీవితము నొల్లక వాధూల ముని కా ప ము న కు గురియై భేక మై, సంసారజీవితము గడపి మోక్షముపొందును. ‘కామి గాక మోక్ష గామి కాడు’ సంసారజీవిత ప్రామాఖ్యత యీ ఉపాఖ్యానము ద్వారా చెప్పెను. వాధూలముని భీకరస్వరూపమును వర్ణించుటలో పాండురంగ విభుని పద గుంఘనము పరాకాష్ఠ నొందినది.

‘భ్రువీటి భీషణఫాలభాగుడు తను
ప్రోద్భూత ఘర్మాంబు బిం
దుకుడున్ బ్రగుట దోష్టపల్లవుడుచేతో
భీతి కృజ్జలతా

రక ఘూర్ణన్న యనుండుగాక శమసార
స్మేరుడయ్యెం దప
స్వీకులగ్రామణి చిచ్చు చంద్రపాడవై
చెన్నందు చందంబునన్ .’

ప్రాథమికపదబంధము ద్వారా భీకర
స్వరూపుడైన వానిని సహృదయునకు
సాక్షాత్కరింపజేయుట పదగుంఘనము.
కఠినవర్ణ ఘటనా రూపము బంధవికట
త్వము ఉదారత యను శబ్దగుణము.
“వికటత్వముదారతా” అని వామనుడు
చెప్పెను, ఈపద్యమందు కఠినమైన
ఉచ్చారణతో కూడిన శబ్దప్రయోగము
ద్వారా పాండురంగ విభుని పద గుంఘ
నము సార్థకమైనది.

ప్రాథమికపదములను ప్రయోగించి
అలంకారిక శైలి సాధించుట రామకృ
ష్ణుని కవితా శిల్పము. పద్యముయొక్క
ఎత్తుగడద్వారా ఆయుతుని హృద్యేగము
ప్రదర్శించుట పదగుంఘనమునకు నిదర్శ
నము. పాత్రోచితమైన భాషద్వారా
యీ పద్యము రామకృష్ణుని కవిత్వ
మచ్చుతునకగా నిలిచినది.

ఉర్వీ ధరము లెక్కియొలుకనే కుచ
కుంభ యుగ మెల్లగాక తానులుకు
మనిన
వాడికై దువులపై వ్రాతనే నిడుఁ బాపు
దాల్చాల్లగాక తావ్రాలు మనిన
మాన్సిట సుడి వడి మానుగనే నరనాభి
కనకొల్లగాక తామానుగు మనిన
బెడఁగారు కాలాహిఁదొడుగనే నూగారు
తొడుసల్లగాక తాఁదొడుగు మనిన”

5. నవ్వని పువ్వు (సమీక్ష)

—డా॥ ఎ. పద్మబాల, M.A., M.Phil., Ph.D.,

కళాప్రపూర్ణ ఆచార్య నినార. గారి
ప్రథమ గేయనాటికల సంపుటి ‘నవ్వని
పువ్వు’. ఇది 1953 లో ‘రాజశ్రీ
సాహిత్య కళాపీఠం’ - సికింద్రాబాద్
సంస్థచే ప్రకటింపబడింది. ఈ గేయనాటి
కల సంపుటిని నినార ‘కాలసమాధిలో,
కన్నుమూసిన కన్నతల్లికి’ అంకితం
చేశాడు. ఈ సంపుటిలో, ‘నవ్వని పువ్వు,’
‘వలపురేడు’, ‘దగ్ధశాంతి,’ ‘భిన్న
స్వరాలు’ - అనే నాలుగునాటిక లున్నా
యి. ఈ నాటికలను క్రిందివిధంగా సమీ
క్షించడమైంది.

నవ్వని పువ్వు :-

‘నవ్వని పువ్వు’ అనేది డా॥ సి. నా. ర.
గారి ప్రథమ గేయనాటిక. ఇందులో,
కవి, మొగ్గ, తీగ, తుమ్మెద, పవనుడు -
అనేవి పాత్రలు.

ఒక తుమ్మెద, మొగ్గను (నవ్వని
పువ్వును). కవ్వించి నవ్వించేందుకు ప్రయ

ఒకే పదమును ఒకేపాదమందు రెండు
సార్లు ప్రయోగించి విలక్షణార్థము ప్రతి
పాదించుటయు పదగుంఘనము.

‘ధ్రువత పోగామి యీమేను
ధ్రువముగామి’
‘మినుకు మినుకు మినుకు మనియెన్’
‘తనయుఁడు తనయొందు దిగివదలి
కట్టనియెన్.’

మాటుమాటు పదముల ప్రయోగిం
చుటలో రామకృష్ణుడు సిద్ధహస్తుడు.
పుట్టనిగువు, రూపాజీవ, చక్షూరాజీవ
యొగము, సానాధ్యము, అసీనత్రచరా
యితము.

త్నించగా, ఆ మొగ్గకు తల్లి అయిన తీగ
తనబిడ్డను కాపాడుకొనగలగడం యందు
లోని కథ. కపట ప్రణయాన్ని చూపి
అమాయకుల జీవితాలతో ఆడుకొనే
కామాంధులను దృష్టిలో పెట్టుకొని
నినార దీన్ని రాకాడని చెప్పినప్పు.

ఈనాటిక ఆకాశవాణి హైదరాబాదు
నుండి ప్రసారమైంది. బహు జనాదరణను
పొందింది. ఆంధ్రభాష్యుడయ్యాత్సవాల్లో
ఉన్నానియా విశ్వవిద్యాలయ మహిళా
కళాశాల వారు దీన్ని ప్రదర్శించారు.
సి. నా. ర. గారు ఈ నాటికను అనేక
సభావేదికలపై గానంచేసి రసహృదయు
లను రంజింప జేశారు.

ఈనాటికలోని ‘కవి’ పాత్ర ప్రబోధా
నికీ ప్రతీకాత్మక కల్పింపబడింది. ఈనాటిక
లోని కొన్ని రమ్యమైన పంక్తుల్ని
మచ్చునకు చూడవచ్చు.

“చివురుటాకులలోన
రవల రేకులలోన

రామకృష్ణుడా సురారామ గజము.
ప్రాధాన్ద్ర ప్రబంధములందు పాండు
రంగ మోహిత్యము విశిష్టమైన స్థానమో
క్రమించినది. ‘పాండురంగ సుకవి
పద్యంబు వారువు’ అను వాక్యము
ప్రసిద్ధమేకదా!

“The poet is the repo-
sitory of poetues” అను ఇంగ్లీషు
విమర్శక వాక్యము రామకృష్ణ కవియందు
సార్థకము.

మంచు మత్తలుంచి
మంచి మధువుతనించి ....
నిన్ను గానెనీతల్లి
నిండు మనుకలకెల్లి ...
తనమేని పారతనే
నునుపొన్నుగా చేసి ....
కడుపార పోషించె ...
ఓ చిన్ని మొగ్గా, ఓ కన్నె మొగ్గా!

వలపురేడు:-

ఇది రెండవ నాటిక. ఇందలి పాత్రలు, రేయి, కలువ, తార, చంద్రుడు. రేయికి, కలువకు, తారలకు - చంద్రునికి మధ్య గల ప్రణయము, రేయి, కలువ, తారలకు మధ్య చెలరేగిన సకలిపొరాటము ఇందు లోని కవులు. ఈ నాటిక ఆకాశవాణి ప్రాదరాశాదు కేంద్రం నుంచి ప్రసారమైంది.

చంద్రునికి - తారాపతి, రేరేడు, కలువకు చెలికాడు అని వున్న కర్మాయతనాంతరమార్గంలో, చంద్రునకు తార అను, రేయిని, కలువకు ముగ్గురు భార్య అను కల్పించి, వారి మధ్య కలహాలు కల్పించి, చివరకు వారి నొక్కచోటచేర్చి నాటికను రక్తి కట్టించటం ఈ నాటి కలో జరిగింది.

ఈ నాటికలోని ముందరమైన మంత్రము కొన్ని చూడండి.

“తార నా ప్రణయ కో
భారాణి దివిలోన
కలువ నా వలపు వ
న్నెలరాజీ భువిలోన
రేయి నా ప్రీయరాణి
దివిలోన భువిలోన
ముగ్గురు నా నవప్రేమ
మూర్తులే యాతాడు
కలకాల మిటువలె
వలపించి పోతాడు”

దగ్గకాంతి:-

‘దగ్గకాంతి’ నాటిక ద్వారా నీనార యుద్ధవిమలత్వాన్ని, కాంతిప్రియత్వాన్ని బోధించారు. కాంతి, మానవుడు, దాన వర, అపరిచిత కంఠాలు ఇందులోని పాత్రలు. కాంతిని నిర్మూలించే దానవతా శక్తుల విజృంభణాన్ని ఎదుర్కొనలేని మానవుడి విపత్కర పరిస్థితి ఈ నాటిక లోని ఇతివృత్తం. విశ్వకాంతి పరిరక్షణం మానవుని కర్తవ్యమని ప్రబోధించేనాటిక దగ్గకాంతి.

మచ్చునకు కొన్ని గేయాలు:-

‘లోకంలో క
ల్లోలం లేనీ
మానవతా మం
దారం నలిపి
ప్రపంచ కాంతిని
భగ్నంచేసే
ప్రభుణ్ణి కాంతికి
కాటలుమానే
దానవతా! నీ
దారుణకాండలు
సహించలేమిక
వహించలేమిక’

అంటూ మానవుడు పలికాడు.

‘నమరఘోష నమరఘోష
దానవతావికట హీన
చీకటి గుండెల జ్వలియిరచే
కోవ్వరుధర పిపాస....’
లాంటివి వున్నాయి.

లిన్నెస్టర్లు:-

ఇది ఊర్జ్వలము కవితా ప్రబోధ దృశ్యభాసి రూపకల్పనం. కళాజీవి, ప్రణయిని, అనాథ. లోకం అనేది ఇం దలి ప్రాప్తం.

ఒక మునుకకళాజీవి కుడికారైన ‘అల్లు కామినీ’ ముఖాలను ఆకింపక, క్రమదీప్తం మ్రోడుబ్రతుకుతను చిత్రించటమే తన

కళాప్రయోజనంగా గ్రహించి, అందుకు పూనుకోవడమే ఇందలి ఇతివృత్తం. ప్రణయిని పాత్రతో భావకవిత్వలక్షణాన్ని, అనాథపాత్రతో అభ్యుదయ కవితా లక్షణాన్ని ధ్వనింప చేశాడు నీనార.

‘లోకం’లో నాటిక ఆద్యంతాలల్లో, జీవన సంఘాతగీతం భిన్నస్వర సంతకం ... కామినీ దృగంతాలు స్వర్గలో కాలమౌట మరపించూ పేదవాని కన్నీటి మంటలో రాలిగుండె ద్రవించుచూ-

అనేగీతాన్ని పలికించి నాటికలోని విషయాన్ని నూచించాడు కవి.

కవితా సౌందర్యానికి కొన్ని ఉంట్లు:-

‘కాటుక మ్రొంగిన కాయమబ్బులో వెలుగు నుడుగు పారాదూ పాలవన్నె శంపాకధాలలో నీలిసేద నడయాదూ’
“నాకనుల వెలిగించు నకడిప శలికా! నాభావి చేపనా నందాల వెలులకా”

ప్రతిష్ఠాత్మక ‘జ్ఞాన పీఠ’ అవార్డు గ్రహీత, కళాప్రపూర్ణ ఆచార్య నీ. నారాయణరెడ్డిగారు, ‘నవ్వని పువ్వు’ అనే గేయనాటికా సంపుటితో గాక, అజంతానుందరి’ అనే గేయనాటికల సంపుటిని (1955), “వెన్నెలవాడ” అనే గేయనాటికల సంపుటిని (1959) వెలువరించారు. వీరు గేయనాటికా సాహితీని గాక, ఖండకావ్య సాహితీని, కథాగేయ కావ్యసాహితీని, నుడిర్పు గీతి కావ్యసాహితీని, అపరకావ్య సాహితీని, చిత్రసాహితీని వెలువరించారు. అభినివానాధ కవులలో నీనారె అగ్రగణ్యుడనవచ్చు.

6. శివానంద గేయలహరి

(అదిశంకరుల శివానందలహరికి గేయానువాదము)

—శ్రీ వెంకటాద్రి నారాయణ, M.A., Ph.D.,

* శ్లోకము *

జలధి మథన దక్షిణైవ పాతాళభేదీ
నచ వన మృగయాయాంనైవ జలప్రవీణః
ఆన కసుమ భూషా వస్త్రమభ్యాం
సపర్యాం
కథయ కథమహం తే కల్పయా మిందు
మాశే॥ 85

* గేయము *

సాక్షిః భోజనము నమరించలేను
అంబరము సవరించలేను
నగల తీరిచి మురియలేను
విరిని నీగలో తురుమలేను
ప: సేవ చేయ దయామయా!
చేతగాదు ఇదేమయా! ||సేవ||
చ: కడల మథనము చేయలేను
కాల కూటము తీయలేను ||కడలి||
కాల కూటము తీసి నీ కయి
భోజమున నమరించలేను ||సేవ||
చ: అడవిలో వేటాడలేను
హస్తచర్మము నొలుచలేను ||అడ||
హస్తచర్మము నొలిచి నీ కయి
అంబరము సవరించలేను ||సేవ||
చ: పుట్టలను పెకలించలేను
నాగులను చేపట్టలేను ||పుట్ట||
నాగులను చేపట్టి నీ కయి
నగలు తీరిచి మురియలేను ||సేవ||
చ: జలధి మథనము సలుపులేను
జాబిలిని వెలియింప లేను
జాబిలిని వెలియించి వాడని ||జల||
విరిని నీగలో తురుమలేను ||సేవ||

* శ్లోకము *

బ్యాలోగ్ర స్ఫుకలా మరాతి భయదః
త్యేకం కథం వా త్వయా

దృష్ట: కించ కరే ధృత: కరతలే
కిం పక్వ జంబూఫలం
జిహ్వయాం నిహితశ్చ సిద్ధఘటికా
వా కంతదేశే ధృత:
కింతే నీలమణి ర్వీధూషణ మయం
శంభో! మహాత్మన్ వద ॥ 82

* గేయము *

వ: బ్యాళలు బ్యాళలు బ్యాళల అదే!
హాలాహల యమ ధోల అదే!
నింగియె నిప్పై భగ్గుతుంటున్నది
భూమియె బూడిద బుగ్గికానున్నది
||బ్యా||
చ: భయపడి త్వరపడి దేవతలు
తడబడి పరుగిడి పోయిరయో!
చూచిన కన్నులు చురుకెక్కుతున్నవి
చురుకున చూపులు కరువై పోతున్నవి
||బ్యా||
చ: అరచేతి పయిన అడించుటకై
అల్లల నేరెడు పండాదేం?
నాలుక పయిన తేలించుటకై
నల్లని మికాయి బిళ్ళా దేం? ||అర||
లీలగ గళమాన కీలించుటకై
నీలపు మణిభూషణమా దేం? ||బ్యా||
చ: అరచేతి పయిన అడించితివే!
నాలుక పయి తేలించితివే!
లీలగ గళమాన కీలించితివే!
మేలుగ ధర బాలించితివే! ||అర||
హాలా హాలాన బ్యాళలును
నీలా మాలగా మెరిసే ||హాలా||
నీలా మాలగా మెరిసే
మేలైన లీలగా ముగిసే...

* శ్లోకము *

సంధ్యాఘర్మ దిశాత్యయో హరికరా
ఘాత ప్రథూతానక
ధ్వనో వారిద గర్జితం దివిషదాం
దృష్టిచ్ఛటా చంచలా
భక్తానాం పరితోషభాష్ప వితతి
ర్యప్తిగ్మయూరీ శివా
యస్మి న్నుజ్జ్వల తాండవం విజయతే
తం నీలకంఠం భజే॥ 84

* గేయము *

ప: ఓహోహో నీలకంఠ తాండవం
ఉమా మయూరితో నీలకంఠ
విలాసం ॥ఓ॥
చ: జనార్దనుని మద్దెల సవ్వడి ఉరుములే!..
జనార్దనుని మద్దెల సవ్వడి
ధణ ధణ ధణ ఉరిమెనే! ||ఓహో॥
ఉరుములు ఉరుముచునుండగ
సంజవేళ కంజాయల
నోహోహో నీలకంఠ తాండవం
అఖండ తాండవం
చ: అల దివిజాల చూపుల గుంపులు
మెరుపులే!
అల దివిజాల చూపుల గుంపులు
మిల మిల మిల మెరిసెనే! ||ఓహో॥
మెరుపులు మెరుముచు నుండగ
సంజవేళ కంజాయల
నోహోహో నీలకంఠ తాండవం
అఖండ తాండవం.
చ: పులకితులగు భక్తులభాష్పము
చినుకులే!
పులకితులగు భక్తుల భాష్పము
జల జల జల చినికాశే! ||ఓహో॥
చినుకులు చినుకుచు నుండగ
సంజవేళ కంజాయల
నోహోహో నీలకంఠ తాండవం
అఖండ తాండవం ఓహోహో...
ఓహో...

7. జానపద దృశ్యసాహిత్యంలో కనిపించే సాంఘిక విషయాలు

—శ్రీమతి ఎం. లక్ష్మీరామకృష్ణ

జానపదదృశ్య సాహిత్యం అద్భుతంగా ఉంది. అది దృశ్య దృశ్యంగా పామర జనసంఘంలో ప్రవహిస్తూ వస్తోంది. శిష్టసాహిత్యానికన్నా నియమ నిబంధనలు, అక్షరాలు, సమయా సమయాలు, బౌద్ధిత్వ నాచిత్యాలు మొదలైనవి జానపద సాహిత్యానికి మృగ్యం.

అసలు మానవుడి సాహితీ సృజన సమాజ జీవితం నుండే ఉద్భవించినది. మానవుడు ఏకాకిగా జీవించలేడు. అతని చుట్టూ ఒక సమాజం, ఆ సమాజానికి కొన్ని నమ్మకాలు, వ్యత్తులు, ప్రవృత్తులు, ఆచార వ్యవహారాలు వుంటాయి. ఆ సమాజం తన స్వరూపస్వభావాలను తన మాటలో, పాటలో, ఆటలో ముద్రించుకుంటుంది. అదే సాహిత్యమవుతుంది. ఈ సాహిత్యం సంగీత నృత్యకళలతో జత కూడినపుడే దృశ్య సాహిత్యం అవిర్భవిస్తుంది.

దృశ్యసాహిత్యం కంటికి చెవికి, మన ముక్కు సమానంగా ఆనందాన్ని, సందేహాన్ని అందిస్తుంది. ప్రేక్షకులనంది, శ్రోతలనంది, ఎవరైనా ఆ దృశ్యసాహిత్యాన్ని అనుభవించేటప్పుడు సామాజికంగా ఒక ఏకాగ్రత, ఒక ఏకత్వము పొందుతూ ఉంటారు. ఈ తన్మయత్వం, ఈ రసానుభూతి కేవలం కథవినటం వల్ల మాత్రమే కలిగేవి కావు. ఆ కథను మనోనేత్రాలకు కూడా గోచరించేటట్లు చెప్పుకుపోయే ప్రదర్శనల నాట్యభంగిమ, కథాకదన దక్షత, వాద్య విశేష కాళం, హాస్యసంభాషణ, వాచకాభి

నయం వంటి అనేక విషయాల మీద ఆ రసానుభూతి ఆధారపడి ఉంటుంది. ఒక జాతిని సంస్కృతీ బంధంతో పెనవేసుకొనేటట్లు చేయగల సాహిత్యం నిజానికి సార్వజనీనమైన ఈ జానపద దృశ్య సాహిత్యమే.

మన సాహిత్యం తొలినుంచీ రెండు పాదాలుగా, ప్రవహిస్తున్నదనీ, అవి మార్గ, దేశీ స్రవంతలు అంటారే కానీ, నిజానికి అనాదిగా వస్తున్న సాహిత్యం దేశీసాహిత్యమొక్కటే. అందులోనిదే ఈ జానపద దృశ్యసాహిత్యం. దీన్ని నాగరికులు సంస్కరించి, ప్రాధరీతులలో సంతరించి, మార్గసాహిత్యం సృష్టించుకున్నారు. ముందు వచ్చిన చెవులకన్నా వెనుకవచ్చిన కొమ్ములువాడి అన్నట్లు మార్గసాహిత్యం కొమ్ములు పెంచుకొని కూర్చున్నది. దేశీసాహిత్యం నిరాడంబరంగా ప్రజాసామాన్య జీవనాలికగా ప్రవహించుతూ ఉన్నది.

ఒక జాతియొక్క గణచరిత్ర గురించో, ఆచార వ్యవహారాల గురించో, మనుగడ తీరుగురించో, తెలుసుకోవాలంటే, ఆ జాతి తరతరాలుగా గృహనీమలలో, పండుగలలో, వచ్చాలలో పాడుకొనే పాటలూ ఆటపాటలూ పరిశీలించి తీరవలసిందే. కనుక జానపద దృశ్యసాహిత్యం జాతీయతకొక అద్దంలా వని కొస్తుంది.

జానపద దృశ్యసాహిత్యం అయితే కులమీద ఆధారపడి వేల సంవత్సరాల నుంచీ ప్రజాజీవిత నిత్యకృత్యాలలో జీవిస్తుంది. దానికి విభిన్నరూపమంటూ

ఒకటి ఇటీవల ఏర్పడుచు వుంటున్నా మే కానీ నిజానికి దాని స్వరూప మంతా మాఖికమైనదే. ఆకుకవిత్వ దగ్గర చుట్టం జానపద కవిత్వ. అయినా ఆకుకవిత్వను అప్పటికప్పుడు చెప్పి ఆనందించి మరచిపోయే అవకాశం ఉంది. ఆకుమాపంలో ఆవిర్భవించిన జానపద సాహిత్యం ఒక తరంనుంచి మరొకతరానికి ఒక ప్రాంతం నుంచి మరొక ప్రాంతానికి పాకిపోతూ ఉంటుంది. బొమ్మలాటలూ భాగవతాలూ, వీధి నాటకాలూ ఆలాంటివే.

యక్షగానం ఈదృశ్య జానపద సాహిత్యంలో ప్రమాఖపాత్ర వహించింది. దక్షిణ భారతదేశమంతటా ఇది దేదీప్యమానంగా వెలుగొందింది. అసలు దీనిని ప్రచారంచేసిన జాతిపేరు జక్కలు. కాకతీయుల కాలంనుంచీ ఈ జక్కలు యక్షగానాలను వీధులలో ప్రదర్శించే వారని మనకనేక సాక్ష్యాలు కనిపిస్తాయి.

ఏల పాటలు, జోలపాటలు, ఆరతులు, ధవళాలు, చందమామపాటలు, వెన్నెలపదాలు, తుమ్మెద పదాలు, మొదలయినవి నన్నయకు ముందునుంచీ కూడా తెలుగు నాట ప్రచారంలో ఉన్నాయంటే, వాటిని ఈ జక్కలు ఈ యక్షగానాల ద్వారానే ప్రచారం చేసిఉంటారని మిక్కిలినేని రాధాకృష్ణమూర్తి గారు అంటున్నారు. యక్షగానానికి ఎంత చరిత్ర ఉన్నదో చూడాలంటే యస్వీ. జోగారావుగారి బృహత్పరిశోధనా నిబంధాన్ని పరిశీలించ వచ్చును.

కూచిపూడి సిద్ధేంద్రయోగిదళంవారు ఆంధ్రదేశంలో ప్రచారానికి తెచ్చిన వీధి నాటకాలు, గొల్ల కలాపాలు, భామాకలాపాలు, మొదలగు అనేక కళారూపాలు ప్రజా హృదయాలను ఉర్రూతలూపాయి.

(తరువాయి 12వ పేజీలో)

పండిత సత్కారం

రాజమండ్రి, మార్చి 28 :

యొగాది నాడు హిందూసమాజం గీతావర్గం అధ్యయనంలో మహాప్రవక్త, పండితప్రకాండులు నగు ప్రాచీనరు డాక్టరు తంగిరాల వేంకటనారాయణ శాస్త్రి, వీరిసతీమణి శ్రీ లక్ష్మీకార్లకు వైభవంగా పండిత సత్కారం జరిగింది.

సభకు శ్రీ గాయత్రీ బాబా అధ్యక్షత వహిస్తూ గాయత్రీ మంత్రం విశిష్టతను వివరించారు. ప్రతిభాసంపన్నులైన ఆచార్యసింహ తంగిరాల వారిని సన్మానించడం పట్టణపౌరుల సన్మానంగా పేర్కొన్నారు.

తొలుత శ్రీ కందుకూరి కొండావధానులు వేదాశీస్సులనందజేశారు. గీతావర్గం కార్యదర్శి శ్రీ సత్యవోలు వరప్రసాదమూర్తి సన్మానితులను పరిచయంచేస్తూ ఆంధ్ర కాలిదాస బిరుదాంకితులు డాక్టరు నారాయణశాస్త్రి సరికొత్తదైన సత్య సిద్ధాంతాన్ని వెలికిదీసి ప్రజాప్రాణం గ్రంథాన్ని (ఎ. బి. ఎస్. ఫార్ములా) రచించారని అన్నారు. ప్రతిసం॥రం మాదిరిగా పండితసత్కారం ప్రమాదూత యొగాదికి, గతరెండురోజులుగా తమగ్రంథంలోని ప్రత్యక్షదైవ సిద్ధాంతాన్ని సింహగర్జన చేస్తున్న శ్రీ శాస్త్రి గారికి విద్యత్పూజచేయటం అదృష్టంగా భావిస్తున్నామని అన్నారు.

హిందూసమాజం అధ్యక్షులు శ్రీ న్యాయపతి లక్ష్మీనరసింహారావు సన్మాన పారధ్యం వహించి శ్రీ శాస్త్రిని దుక్కులువతోను, పర్సుతోను స్మరించారు.

అనంతరం బ్రహ్మశ్రీ క.నూర్యప్రకాశ శాస్త్రి వేదాశీస్సుల నందిజేస్తుప్రమాదూరి సర్వులకు కాంతి సాఖ్యావంద

జేయాలని కాంక్షిస్తూ నూతన సం॥ర పంచాంగ పఠనం గావించారు.

తమకు జరిపిన సత్కారమునకు సమాధానమిస్తూ నేడు మనం ప్రమాదూత సంవత్సరానికి స్వాగతం పలుకుచున్నాము. “ప్రమాదూత” అనే నామానికి అర్థం వివరిస్తూ అదృష్టభాగ్యాన్ని కలిగించే దివ్యమైన భావం అని అన్నారు. ఏ విలువలేనిది నమస్సు. అన్ని ఉత్తమ విలువల సమాహారం ప్రమస్సు. ఆ వరాన్ని అందించటానికి వచ్చిన దైవదూతయే ప్రమాదూత అని సన్మానానికి కృతజ్ఞతలు తెల్పారు.

ప్రాచీనరు శాస్త్రి తమ సింహగర్జనతో యింకా రాజమహేంద్రవర ప్రజలను యిలా పబోధించారు. ‘భాషాసంపత్సంస్కృతులూ సాటిలేని నేల రాజమహేంద్రవరము. మీ పట్టణం నన్ను ఆహ్వానించింది. ప్రతిమనిషినీ బాగుచేసి జగత్కల్యాణానికి సాధనంగా ఉపయోగించే కొత్తవెలుగు ఈ ప్రత్యక్షదైవ సిద్ధాంత గ్రంథం. ఇచ్చటి మహామహులు దీనితో సాటియైన రచన సృష్టిలోలేదని నిరపరచారు. దీని ద్వితీయముద్రణ రెండు వేల ప్రతులు వేయిస్తామని పట్టణప్రముఖులు నిర్ణయించారు. ఇది ఒక మహోద్యమం. అన్ని దైవ, సాంఘిక, సాంసారిక కార్యాలకంటే మించిన పవిత్రకార్యం. ఈ ఉద్యమవ్యాప్తిలో మీరంతా భాగస్వాములై శక్తివంచన లేకుండా సహకరిస్తారని ఆశిస్తున్నాను.’

“శ్రీ గాయత్రీబాబా తమప్రసంగంలో 108 పర్యాయాలు అని సంఖ్యనువాడారు. 108 అనాదిగా ఎందుకు అమలులో వున్నదో ఆ సంఖ్యలోని రహస్యం ఏమిటంటే ‘బ్రహ్మ’ అనే పదానికి అది సంకేతం. ‘క’ మొదలుకొని బ, ర, వ, మ అనే అక్షరాలవరకు లెక్కించి కూడి

నట్టే 108 వస్తుంది. మనము దేవతా విగ్రహాలను పూజించేటప్పుడు అది రాయి అని, లోహమని, మట్టి అని అనుకోము. శివుడుగానో, విష్ణువుగానో, గణపతిగానో పూజచేస్తాము.

‘సర్వం ఖిన్విదం బ్రహ్మ’ అనే వేద వచనాన్నిబట్టి వేరే ఏదైనా, దేవతా ఎక్కడా లేరు. ఒక్క బ్రహ్మనే, పరబ్రహ్మనే ప్రార్థించండి. లేనియెడల మీకు ఫలితమండదని చెప్పటానికి ప్రాచీన ఋషులు 108 అను అంకెను పాటించారు. వేదాన్ని సరిగా అర్థంచేసుకుంటే ఆ బ్రహ్మకూడా ఏమీ యివ్వదు. బ్రహ్మ అంటే అంతటా నిండినది అనే భావం మాత్రమే! ఆ బ్రహ్మ అసలు పేరు “సత్యము.” “బ్రహ్మనో నామ సత్యమ్” అనేది శృతి వాక్యము గావున మీరందరూ ఆశ్రయించవలసినది ప్రత్యక్షదైవము. ఈగ్రంథసారమైన సత్యాన్ని అన్ని ఫలాలు యిచ్చి కోరికలను తీర్చేది ఒక్క సత్యతత్వమే! అదే నా ఎ. బి. ఎస్ ఫార్ములాలోని ‘సీ’. ఇది సృష్టిలో ఎవరికీ తెలియని కొత్త పరిశోధన. ఈ నా సిద్ధాంతాన్ని తెలిసికొనని యెడల ప్రపంచంలో ఏ జాతీ బాగుపడదు. ఈ రహస్యం వేదసారమేగాక నైస్ససారం మరియు సృష్టిప్రాణం కూడాను.’

‘పట్టణ ప్రముఖులు త్వరలో ప్రజా ప్రాణాన్ని పునర్మృద్రంప చేస్తారని, హైదరాబాదునుంచి మీ పట్టణానికి అతిథిగా వచ్చిన నాకు సాదరంగా కార్యసిద్ధిని సమకూరుస్తారని ఆశిస్తున్నాను’ అన్నారు.

‘యొగాదినాడు కాలజ్ఞానముపై ప్రసంగించమని కోరారు. నాకు తెలిసిన సత్యసారాన్ని వ్యక్తం చేయడం నా ధర్మం. ‘జ్ఞాన స్వరూపమే వాహుర్జగదే తద్విచక్షణాః’ అని వేదవిదులు స్పష్టం చేశారు. ఈజగత్తు మహిమాప్రదర్శకుల

చేతిలోని కిలువాన్ని కాదు. అనంతము నిత్యమూతనమైన ఈ జ్ఞానజగత్తులోని భవిష్యత్ ఏనాడో తదాంత ముందు తయారైన తేజురికార్ద్రుగా పలకటం సత్యంకాదు. ఇది వేదానికి, సైన్సుకు విరుద్ధం. 'బ్రహ్మ సత్యం, జగన్మిథ్య' 'సద్విద్యానంద హీనః' అనే శృతివాక్యాలు బట్టి చెప్పుదేలేని, స్పష్టేలేని విచిత్ర స్థితిలో కాలంకూడా లేనేలేదు. ఉన్నట్లుగా కనబడే కాలంలోని భావిపనులు, మేల్ పుట్టినా ఎలాంటివో ప్రత్యక్షర సీదంగా భూతంలోనే నిర్ణయింపబడేవి కావని మహాత్మ్యవేత్తలందరూ సక్రమ మైన సృష్టిలో అంగీకరిస్తారు.

'శ్రోతికృష్టమ కౌన్ని నియమా త్తం లోబడి పరిమితపరిధిలో కొంతవరకు భవిష్యత్తును నూచిస్తుందని అనడం నిస్సం దేహంగా వేదకృష్ట విజ్ఞానకృష్టసమ్మతం. అయితే అది అలాగనే జరిగితీరా లంటే జరుగకపోతమృనని సమాధానము వస్తుంది. 'అహం బ్రహ్మాస్మి' అనే శృతిని లోతుగా అర్థం చేసుకుంటే ఈ సమా ధానములోని నిజం సువ్యక్తమవుతుంది.

మానవుడినిగాని, జాతినిగాని కాపా డేది ఏనాడైనా ఒకేఒక సత్య తత్వ నూత్రం. దీని ఆచరణ అంతేకాని యిం కేమీ కాదు. ఏనాడూ ఎవరికీ తెలియని ఈనూత్రం ఈనాడు నాగ్రంథం ద్వారా లోకానికి వెలుగై బయటికి వచ్చింది. ఆ నూత్రానికే ప్రమన్న దూతయైన ఈ ఉగాదిరాజమండ్రలోనస్మానాన్ని ప్రప్ర థమంగా జరిపింది. ఈ ఎ. బి. ఎస్. ఫౌన్డేషన్ లేక ప్రజాప్రాణం అనే గ్రంథాన్ని పొంది. అనేకవర్షాయములు చదివి అర్థం చేసుకొండి అని ప్రజోధించారు.

శ్రీ సత్యవోలు వరప్రసాదమూర్తి వందన సమర్పణ స్వస్తి నివచనములతో సభముగిసింది.

లోకా సమస్తా నుభవోభవంతః.
—(శ్రీ సత్యవోలు)
(000)

మేలు కొలువు

—శ్రీశ్రీ॥ బులుసు వెంకటేశ్వరులు

క్షణికముల్ జీవితంబులు నంపద లలి చంచలంబులు; అధికార సదమున లగు పదవు లన్నియుఁ బతన స్వభావము లగు మేలుకొను మోయి మానవా! మేలుకొనుము. ౧
ఎండమావులు భోగముల్; వండు మట్టి కుండ లీ చేహముల్ చిల్లి కుండలు గద! త్రమలు సర్వము తనఁబడు వస్తువు లవి మేలుకొనుమోయి! మానవా! మేలుకొనుము. ౨
మట్టిలో పుట్టి పెరుగుచు మట్టిలోనే మట్టిలోపల నెన్నఁదో మాయమగును తనువు లన్నియు నమ్మగాఁదగదు ఏవి మేలుకొనుమోయి! మానవా! మేలుకొనుము. ౩
వరమపావన తత్త్వసంపదలు నింపు భరతజనయిత్ర బిడ్డవు భవ్యముగను తల్లియునును తీర్పుము తత్త్వముఁ గని మేలుకొనుమోయి! మానవా! మేలుకొనుము. ౪
మహితధర్మము నరులకు మహితవిధియుఁ దన్నుఁ దా మద్దరించుకో నున్నతి గని కాశ్వతానందకర మనక్కాంతిఁ గనుట మేలుకొనుమోయి! మానవా! మేలుకొనుము. ౫
మహిత భారతభూమి జన్మంబు గనుట పూర్వపుణ్యవిశేషంబు; పొంది దాని సార్థకము చేసికోనగు జ్ఞానమునను మేలుకొనుమోయి! మానవా! మేలుకొనుము. ౬
వరమపావన భారతధర్మజే! బుట్టి స్వార్థవరతీ శుషింభరత్వంబుఁ గనుట నిగ్గుచేటు నీచత్వము చెందవలదు మేలుకొనుమోయి! మానవా! మేలుకొనుము. ౭
రాజకీయముల్ స్వార్థవరమ్ము లగుట సత్యధర్మ బద్ధములు కాఁజాలవు కద! మొదటికే మోస మగు నదియు మునిగిపోతు మేలుకొనుమోయి! మానవా! మేలుకొనుము. ౮
పుట్టినవ్వుడు నీతెచ్చి పెట్టుకొన్న దేది! కొనిపోవునది గతియునునపుడు.

(10వ పేజీ తరువాయి)

సినిమా వచ్చిన తరువాత అది ఏ విధంగా జాతి జీవనరీతులను ప్రభావితం చేస్తున్నదో, సినిమాలోని కిందట దృశ్య రూపంగా వున్న ఈ జానపద కళా రూపాలు జాతిని అలాగే ప్రభావితం చేసాయనటం సత్యమూరంకాదు.

జంగమములు వంటి కొందరికి వృత్తిగా జీవనోపాధి కూడా చూపించిన దృశ్య సాహిత్యం పాశ్చాత్యనాగరికత ముదిరిన తరువాత క్షీణించ సాగినా, మనజాతిని సమైక్యంగా ఉంచగలిగిన ఈ సాహిత్యానికి మనం ఋణపడి ఉండక తప్పదు.

జానపద దృశ్యసాహిత్యం గురించి ఇటీవల కాలంలోనే మొదలైన పరిశోధన క్రమంగా మూడుపువ్వులు - ఆరు కాయలుగా వృద్ధిపొందు తున్నది.

ఈవిషయంలో మిక్కిలినేని రాధా కృష్ణమూర్తి, బిరుదురాజు రామరాజు, తుమోటి దొణప్ప, ఆర్వీయస్ సుందరం, నాయని కృష్ణమూర్తి, యస్వీజోగారావు, తంగిరాం వెంకట సుబ్బారావు, నేదు మారి గంగాధరం, ఎల్లారా, జి. యస్. మోహన్, హరి ఆదికేశువు, ఎస్. గంగప్ప వంటి వారెందరో పరిశోధనలు సాగించారు.

ఎందరో మహానుభావులు

అందరికీ వందనాలు.

—0—

నేది! ధర్మ మే విడువకు మెన్నఁదు వది మేలుకొనుమోయి! మానవా! మేలుకొనుము. ౯
మాయ ఈలోక మెల్లను మాయ ఇందు ఎంతవారును వదిపోయి వంత గందు రిది యెటంగి జ్ఞానమ్మువ మది విలువుము మేలుకొను మోయి! మానవా! మేలుకొనుము. ౧౦

(శ్రీశ్రీ)

8. ఈ బంధాలకు చిత్రాలెలా ఉంటాయి? తెలిస్తే చెప్పండి!

—శ్రీ వైద్యం వేంకటేశ్వరాచార్యులు

కాశాదం పెద్దన సోమయాజి 18 వ శతాబ్దమునందుండిన విద్యార్థుని పండితుడు (ఈకవిని గురించిన వివరాలకు "సమాలోచన" సంపుటము 12. సంచికలు 22, 23 లో వెలువడిన "కాశాదం పెద్దన సోమయాజి కృతులు-ఒక పరిశీలన" అనే వ్యాసం చూడగలరు). ఈ కవివయ్యని రచనలు (1) భోజచంపూవ్యాఖ్య (సంస్కృతం), (2) కేవలైతేళలీల (అపంచ నర్తయకృతి), (3) మత్స్యపురాణము, (4) యథాశ్లోక తాత్పర్య రామాయణ బాలకాండ, (5) ముకుందవిలాసము, (6) ఆధ్యాత్మరామాయణము, వీటిలో మొదటి మూడురచనలూ అలభ్యాలు. "బ్రాహ్మణవంశము" అనే గ్రంథమును కూడ కాశాదం పెద్దన రచించినట్లు పరిశోధకకుండితులొకరు నాలో ఇటీవల చెప్పిరి. పెద్దన రచించిన (పెద) సోమ భూపాలదండకము (భోగినీదండకము లాంటిది) అసమగ్రముగ (లిఖితరూపి) ఇటీవల అభించినది.

పెద్దన సోమయాజి చిత్రకవితా ప్రియుడు. ఈ కవి రచించిన ముకుంద విలాసము, ఆధ్యాత్మరామాయణములందు బంధగర్భచిత్ర కవితాస్వలకు సముచిత స్థానం కల్పింపబడినది. అట్టి కవితలు సం దర్శించితమాలగా కూడ ప్రయోగింప బడుట గమనార్హమైన విషయం.

పెద్దన సోమయాజి ఆధ్యాత్మరామాయణంలోని రెండు బంధాలకు, చిత్రాలెలా ఉంటాయని బంధకవితా వికారదు లగు ఎండ్రో కండితులను పరిశోధకులను సంప్రదించినాడు. ఆ బంధాలకు చిత్ర

లెలా ఉంటాయనే ప్రశ్న ప్రశ్నగానే ఉండిపోయింది. అభిజ్ఞానశత్రు సా తెలుగు గళరనే ఆకాశో సమాలోచన పత్రికా ముఖంగా ఈవిషయాన్ని విన్నవించు కుంటున్నాను. అట్టి బంధకవిత్వ పద్యా లను తెలిపేముందు ఆ పద్యాలు గల ఆధ్యాత్మరామాయణాన్ని గురించి ప్రస్తు తం అవసరమున్నంత వరకు సుష్టి ప్రంగా విన్నవిస్తాను.

ఆధ్యాత్మరామాయణ ఇతివృత్తం సుప్రసిద్ధం. పెద్దన సోమయాజి ఆధ్యా త్మరామాయణమును గద్యాం సంస్థాన ప్రభువగు చినసోమ భూపాలుని శోరిక మేరకు ఆంధ్రీకరించినాడు. ఈ ఆంధ్రీ కరణము క్రీ. శ. 1775 మన్మథనామ సంవత్సరం నాటికి జరిగినట్లు ఈ క్రింది పద్యం తెలియజేస్తోంది.

అచల నవ రసైక తచితభావ కళా ప్తి
మన్మథాభిహిత నమమృతా ప్తి
నలరజేన విజ మహాకృతి నధ్యాత్మ
రామమూర్తి జగతి రమ్యకీర్తి.

—ఆధ్యాత్మరా-8 ఆ-426 ప.

(అచల=7, నవ=9, రస=6, ఏక=1
కళా ప్తి .. కా.శ. 1697. క్రీ.శ=1697+
78-1775).

క్రీ. శ. 1775లో రచింపబడిన కాశా దంవారిఆధ్యాత్మరామాయణమును క్రీ.శ. 1879 (కా. శ 1801 బహుభాష్య) లో గద్యాంసంస్థాన ప్రభువులు సాహిత్య వివ్యామూర్తరమనెడు స్వకీయ ముద్రాక్షర కాలయందు అచ్చుకేయించి ప్రచురించి నారు.

కాశాదంవారి ఆధ్యాత్మరామాయణ మున ఈక్రింది బంధాలు ప్రయోగింపబడి నవి.

1. పుష్పమాలికా బంధము - 2 ఆ - ఆయోధ్యకాం - 570 ప.

2. జాంబవత్పాద బంధము - 4 ఆ కిష్కింధకాం - 878 ప.

3. రథబంధము - 4 ఆ-కిష్కింధ కాం - 874 ప.

4. విశ్వముఖ మత్స్యత్రయ బంధము - 5 ఆ - సుందరకాం - 242 ప.

5. గోమూత్రికాబంధము - 5 ఆ - సుందరకాం - 244 ప.

6. ఖడ్గబంధము - 6 ఆ - యుద్ధకాం, పూర్వభాగం - 391 ప.

7. చక్రబంధము - 7 ఆ - యుద్ధ కాం. ఉత్తర భాగం - 412 ప.

8. ఛత్రబంధము - 7 ఆ - యుద్ధ కాం. ఉత్తరభాగం - 413 ప.

పై ఎనిమిది బంధాలలో జరుబుద్ధా లకు చిత్రాలెలా ఉంటాయో బంధకవిత్వ పరిచయం గలవారి కందరహా తెలుగు. ఇకపోతే తెలియని బంధాలు రెండు. అవి: జాంబవత్పాదబంధము, విశ్వముఖ మత్స్యత్రయ బంధము. ఈ బంధాల పద్యాల్ని-

జాంబవత్పాదబంధము:-
చం. రామసహస్ తిర్మల భరావర
సోమనృపాత్మసారసా
రామధరావరా వరవర స్తవనాదరణ
ప్రమాద సా
రామల శిల ధర్మ రచితాద్యవతార
కృతానవప్రకా,
రాముని మానితాదురిత రాజ విధంజక
భ క్తరంజకా.

(తరువాయి 16వ పేజీలో)

నూతన పత్రికావిష్కరణ

9. తెలుగుదండక సాహిత్య సూచి

రాజమండ్రి ఏప్రిల్ 2 :

(గత సంచిక తరువాయి)

“నవ్యరాగం” నూతన మాసపత్రిక ప్రారంభ సంచికను ‘న్యాయవాణి’ సంపాదకులు శ్రీ పోతుకూచి సూర్యనారాయణ మూర్తి యుగాది నాడిచుట ఆవిష్కరించారు.

పత్రిక సంపాదకులు, బ్రెట్ కాన్వెంట్ అధినేత శ్రీ డి. వి. వి. సత్యనారాయణ అధ్యక్షత వహిస్తూ నవ్యరాగం యిండిండి పత్రికగా ప్రత్యేకంగా యువతరాన్ని తీర్చిదిద్దేదిగా ఉండాలనే ఉద్దేశంతో ప్రారంభించినట్లు తెల్పారు. పత్రిక స్థాపనలోగల సాధక బాధకాలను లోగడ ‘శివాజి’ ఫ్రెండ్స్ క్లబ్ లో ఉండగా ‘భవాని’ లిఖితపత్రిక నడిపినప్పుడు తెలుగున్నానని ఆ అనుభవంతోనే దీనిని ప్రారంభించినట్లు నేడు ‘స’ అనే అక్షరం మొదటగా శ్రీ సూర్యనారాయణమూర్తి ఆవిష్కరించటం, వేదికనలంకరించి జర్నలిస్టు శ్రీ సత్యవోలు వరప్రసాదమూర్తి ఆశీర్వాదించటం అద్భుతంగా భావిస్తున్నామన్నారు.

తొలుత శ్రీమతి కె. వి. రామలక్ష్మి ప్రార్థనతో కార్యక్రమం ప్రారంభమైంది. శ్రీరామభక్త గానసభ వ్యవస్థాపకులు శ్రీ నిమ్మలపూడి వీరరాజు వేదికనలంకరించిన పెద్దలను పరిచయంచేశారు. శ్రీ పోతుకూచి ప్రసంగిస్తూ ఆంజనేయస్వామికి ప్రీతికరమైన మంగళవారం నాడు వసుంధర ఆగమనంతో నూతనంగా పత్రికను ప్రారంభించడం ముదావహమని, శ్రీ స్వామి మాదిరిగా చిరంజీవిగా వర్ధిల్లుతుందని అన్నారు. ‘నవ్యరాగం’ సాహిత్యపరంగా మనసుస్ఫూర్తికి ప్రతిబింబంగా యుండాలని కాంక్షించారు.

15.	పేరు తెలియదు	రామస్వామి దండకము.	వాతప్రతి	నెం. 233
16.	,,	రామానుజ దండకము.	,,	నెం. 262
17.	,,	హనుమద్దండకము.	,,	నెం. 225
18.	,,	,,	,,	నెం. 276
19.	,,	విఘ్నేశ్వరదండకము.	,,	నెం. 276
20.	,,	శ్రీ వీరభద్ర దండకము.	,,	నెం. 17
21.	కృష్ణమాచార్యులు,	అకలంక, కొమ్మలపాటి దండకము.		నెం. 134
22.	తెలియదు.	శ్రీరామదండకము,	,,	నెం. 156
23.	,,	సుబ్రహ్మణ్య దండకము.	,,	నెం. 197
24.	గోవిందుడు,	హనుమద్దండకము.	,,	నెం. 236
25.	పూర్ణకవి,	బాణేల శక్తి దండకము.	,,	నెం. 236

ఆంధ్రా హిస్టారికల్ రీసెర్చ్ సొసైటీ - రాజమండ్రి

1. పేరు తెలియదు. హనుమద్దండకము. నెం -17
2. ,, సురాభాండేశ్వర దండకము. నెం -129.

-: ఓరియంటల్ మాన్యుస్క్రిప్టు లైబ్రరీ - హైదరాబాదు :-

1.	రామయోగి, నడిమింటి.	భల్లాణదండకము, సమగ్రతాళపత్రప్రతి.	నెం. 37
2.	పే తెలియదు,	అమ్మవారిదండకము.	,, నెం. 562
3.	,,	ఆంజనేయ దండకము, అసమగ్ర తాళపత్రప్రతి.	నెం. 779
4.	శ్రీరామకవి.	కొల్లాపురమ్మ దండకము. సమగ్రకాగితపుప్రతి.	నెం. 526
5.	పేరు తెలియదు.	యతిరాజు దండకము, అసమగ్రతాళపత్ర ప్రతి.	నెం. 248
6.	నారప్ప.	రాధామనోనందగోపాలకృష్ణదండకము. సమగ్ర తాళపత్రప్రతి.	నెం. 341
7.	నారాయణకవి.	విఘ్నేశ్వరదండకము. సమగ్రకాగితపుప్రతి.	నెం. 384
8.	పేరు తెలియదు.	శివదండకము. సమగ్రతాళపత్రప్రతి.	నెం. 341
9.	,,	శ్రీకృష్ణదండకము.	,, నెం. 328
10.	నారాయణకవి,	ఉయ్యాలవాడ. శ్రీ రంగదండకము.	,, నెం. 231

-: ఓరియంటల్ మాన్యుస్క్రిప్టు లైబ్రరీ - మద్రాసు :-

1.	వేదాంత దేశికులు.	గరుడదండకము.	నెం.
2.	వేంకట సుధి.	లక్ష్మీ దండకము,	నెం. 9728
3.	పేరు తెలియదు.	వేదాంతదేశిక దండకము.	,, నెం. 9862
4.	,,	అంబుజవల్లి దండకము.	,, నెం. 9707
5.	వేంకటేశకవి.	కొమలివల్లి దండకము.	,, నెం. 9710
6.	విష్ణుకవి,	వరద, నీతాదండకము.	,, నెం. 9792

సమాచారమ్ సంపాదకులు శ్రీ గం
ధం నాగసుబ్రహ్మణ్యం, ఈనాడు సబ్
ఎడిటర్ శ్రీ పార్థసారథి ఆంధ్రపత్రిక
కరస్పాండెంట్ శ్రీ కంచుమర్తి శ్రీరా
ములు, శ్రీ ప్రసాద్ ప్రసంగించారు. పలు
వురు చందాదారులుగా చేరారు. పత్రిక
ముద్రించిన బాక్సుపెన్ అధినేత శ్రీ
రామచంద్రరావు తమవూర్తి సహకా
రాన్ని ప్రకటించారు.

సంపాదకులు శ్రీ దీక్షితుల వీరవేంకట
సత్యనారాయణ వందన సమర్పణ అనంత
రం అల్పాహారవిందు జరిగింది.

(శ్రీ సత్యవోలు)

(* *)

(18వ పేజీ తరువాయి)

విశ్వముఖ మత్స్యత్రయ బంధము:-

చం. కరినుత చిద్విలాస యన ఘస్మర
ఘస్మర మిత్రబాంధవా
శరజవిలోచనా విజయ సత్వర సత్వ
రతాత్మ శైశవా
విరచితశీల రాఘవ రవిగ్రహ విగ్రహ
వర్తి మాధవా
విరళ కథోత్సవా నిఖిల విద్విధవా జగ
దీశ శేఖరా.

బంధకవితా పారంగతులు, వండి
తులు, పరిశోధకులు పై రెండు బంధా
లకు చిత్రాలెలా ఉంటాయో తెలిస్తే
చెప్పండి. తెలియకపోతే అపూర్వమైన
ఈ బంధాలకు చిత్రాలెలా ఉంటాయో
అలోచించండి. అలోచన కందిన చిత్రా
లను 'సమాలోచన' ద్వారా పాఠకలో
చనాలకు దర్శింప జేయగలరని సవిన
యంగా మనవి చేస్తున్నాను.

—0—

7.	పేరు తెలియదు. గోపాలదండకము.	నెం. 9956
8.	,, రంగనాథ దండకము	నెం. 10297
9.	,, రామదండకము.	నెం. 10261
10.	,, కరిగిరిదండకము.	నెం. 1050
11.	,, ఆచార్యదండకము.	నెం. 9391
12.	,, వృనింహదండకము.	నెం. 9391
13.	,, అంకమ్మదండకము	నెం. 1972
14.	కోసింహుడు. కనకదుర్గ దండకము.	నెం. 1976
15.	ధూర్జటి. కాళహస్తీశ్వర దండకము.	నెం. 1877
16.	పేరు తెలియదు. కృష్ణదండకము.	నెం. 1978
17.	,, ,	నెం. 1979
18.	,, గజేశ్వరదండకము.	నెం. 1980
19.	,, గ్రామదేవతదండకము	నెం. 1981
20.	,, తారావళి దండకము.	నెం. 1989
21.	,, తిట్టదండకము.	నెం. 1988
22.	,, దేవీదండకము.	నెం. 1984
23.	,, ,	నెం. 1985
24.	కోదండరామయ్య దేశమ్మవారి దండకము,	నెం. 1986
25.	పేరు తెలియదు. వృనింహ దండకము.	నెం. 1987
26.	పోలమ్మ దండకము.	నెం. 1990
27.	,, ,	నెం. 1991
28.	వేంకన, నుదురుపాటి. బృహత్పాణినికా దండకము.	నెం. 1992
29.	నారాయణకవి, ఉయ్యాలవాడ, రంగనాయక దండకము.	నెం. 2002
30.	పేరు తెలియదు. రామదండకము.	నెం. 2004
31.	,, ,	నెం. 2005
32.	,, రామానుజదండకము.	నెం. 2007
33.	,, రామలింగేశదండకము	నెం. 2008
34.	,, రుక్మిణీనాథ దండకము	నెం. 2009
35.	,, విఘ్నేశ్వరదండకము.	నెం. 2012
36.	,, ,	నెం. 2013
37.	,, విష్ణుదండకము	నెం. 201
38.	,, వీరభద్రదండకము	నెం. 201
39.	,, ,	నెం. 20
40.	,, వేంకటేశ్వర దండకము	నెం. 20
41.	,, వేంకటేశ్వర దండకము	నెం. 2
42.	,, శక్తి దండకము	నెం. 2
43.	,, శరభేశ్వరదండకము	నెం. 2

(తరువాయి 18వ పేజీలో)

o!

అందమైన అచ్చపనులు సకాలంలో కానాలంటే

B. V. & CO. ప్రెస్సును సంప్రదించండి.

RAJAHMUNDRY - I

మావద్ద హిందీ, ఇంగ్లీషు, తెలుగు భాషలలో చీటింగు చేయబడును.

వినుత గుణశీల పోతనా !

— శ్రీమాన్ మహర్షి శంకరేశ్వరాచార్యులు

నీ. మందార మకరంద మాధుర్య ధుర్యమా
భవదీయ కమనీయ కవిత కవిత
నిర్మల వందాకినీ లసద్వాహినీ
సమ భవత్సుకవితా శైలి శైలి *
లలిత ఇసాల పల్లవకోమలమూ, లస
త్సుందరిమ్మైన నీ సుకృతి సుకృతి
పూర్ణేందు చంద్రికా స్ఫూర్తిని మరిమరి
గోలిజేసెడు నీదు కీర్తి కీర్తి

గీ. అంబు జోదర దివ్యపాదారవింద
భజనజేసిన భవదీయ భక్తి భక్తి
వినుత గుణశీల పోతనా! వేయనేల?
లేడు నినుబోలు సుకవి యీనాడు-నాడు.

(15వ పేజీ తరువాయి)

44.	,,	శవదండకము.	నెం. 2024
45.	,,	,,	నెం. 2025
46.	,,	,,	నెం. 2027
47.	,,	సంగమేశ్వరదండకము.	నెం. 2028
48.	,,	విదీశ్వరదండకము.	నెం. 2029
49.	,,	సూర్యదండకము	నెం. 2030
50.	,,	హనుమద్దండకము.	నెం. 2038
51.	,,	,,	నెం. 2040
52.	నారాయణరావు, కాళ్ళకూరి. శ్రీమత్సంగధురుస్తోత్రరత్నము (దండకము) కాళ్ళకూరి నారాయణరావుగారి మనుమడు, నెల్లూరుజిల్లా రిటైర్డుజడ్జి శ్రీ కె. వి. నారాయణరావు గారివద్ద ఉన్న అమూల్య వ్రాతప్రతిలో ఉంది.		

...* సమాప్తం *...

